

8.82x18.83	2/2	עמוד 22	כותרת - הארץ	19/05/2017	58562713-7
90290					

הבר המקוון "כלנית". הם הגיעו לשטח שבו מצאו בשנה עברה מין נדיר של אירוס, אך מאז רוסס המקום בחומרי הדברה כה כנה לנטיעת כרם גפנים והצמח הנדיר נעלם מהמקום.

באזורים אחרים כגדה, כמו גם במישור החוף, התפשטות הכבישים והבנייה מוחקת במהירות את בתי הגידול של הצמחים. גם בשטחי הרשות הפלסטינית יש פיתוח מואץ וקשה לאתר מומחים או גורמים ברשות עצמה, שיבצעו פעילות מקבילה לזו שבנבי סמואל. "ני-סינו להיות בקשר עם גורמים פלסטיניים, אבל הם לא היו מוכנים להיפגש אתנו", אומר מנכ"ל רשות הטבע והגנים שאול גולדשטיין.

במישור החוף יש הריכוז הגדול ביותר של צמחי בר שהוא ייחודי לישראל. רבים מהמינים הנדירים במישור החוף צומחים כאדמות כורכר או חמרה, כמו זו הנמצאת במתחם הגדול של התעשייה הצבאית ברמת השרון, אבל שטח זה מיועד לבנייה. לעתים קרובות נותרות רק שמורות טבע קטנות כמו אלו הנחבאות בין המושבים במרכז השרון.

ממרומי גן המקלט בנבי סמואל מצביע סבא על עמק קטן הנמצא מצפון: "זו קרקע שיש בה הרבה מאוד מינים", הוא אומר, "אבל חלק מהשטח כבר בנוי והכיוב זורם לשטח הפתוח. לכאן כבר יהיה קשה להחזיר צמחים". לדבריו, כדאי ולמהר להכריז על שטחים טבעיים שעדיין פנויים בתוך הקו הירוק ומעבר לו כשמורות טבע. רק כך יינתן לחלק משובני גן המקלט סיכוי לשוב ולהתפשט באזור.

געדה קיפחת, מין שבסך הכל נר-תרו ממנו בטבע פחות מ-200 פרטים. השבנו לשם פרטים של מין נדיר נוסף, בוצין ביירותי. אנחנו עורכים מעקב כדי לבדוק את מידת ההצלחה של ההשבה.

"בטוח הארוך, המטרה שלנו היא להישאר רק עם הכריכה של הספר האדום ובלי הדפים המפרטים את המינים בסכנה, כי אנחנו שואפים לכך שלא יהיה בהם צורך", אומר עמוס סבא, אקולוג מטעם קצין מטה לשמורות טבע במינהל האזרחי. אבל הוא יודע היטב שאין סיכוי רב להשיג מטרותיו בגלל ההיעלמות המהירה של השטחים הפתוחים שלהם וקוקים הצמחים.

קרן יעל סורית, פרח נדיר מדרום הר חברון, הוא אחד מ-50 צמחים בסכנת הכחדה באזור

"מחצית המינים בסכנת הכחדה נמצאים באזור דרום הר חברון", אומר סבא. לדבריו, הם נשמרו עד כה, בין השאר "בגלל שבאזור יש עדיין חקלאות פלסטינית מסורתית, המתבצעת באופן שלא פוגע בקרקע ומאפשר לצמחי הבר להתקיים. החקלאות הזאת הולכת ונעלמת ומפנה את מקומה לחקלאות מודרנית. אולי שווה לסכסד אותה כדי לשמור על מגוון צמחי בר. זאת, בדומה לסיוע שמתכוונים לתת למרעה עיזים כדי לדלל צומח ולמנוע שרפות באזורי חורש ויער".

על האיומים הנשקפים לצמחי הבר ניתן ללמוד מסיכום סיור שעשו בוטנאים לאחרונה בצפון הגדה והוא פורסם בעלון צמחי

צילום: אמיל סלמן

גני מקלט עשויים להציל צמחי בר הנעלמים מהארץ

גן מקלט לצמחי בר בסכנת הכחדה שהוקם בפארק נבי סמואל עשוי לשמר את צמחי הבר של הרי ירושלים והגדה המערבית. שני גנים דומים הפועלים בצפון הארץ ובדרומה הוקמו בתקציב ממשלתי מיוחד, אבל יש גם אחד רים שהוקמו ללא סיוע, בגנים הבוטניים באוניברסיטאות ובבית הספר הכפר הירוק. בשטחי פארק נבי סמואל, שמשתרע על 3,000 דונם, אותרו 600 מינים של צמחי בר, בהם כמה צמחים נדירים ביותר כמו קרן יעל סורית, שגדל באזור דרום הר חברון, ואקיי נוס ריחני, ששרד כנראה עוד מתקופת הקרח.

צפריר רינת, עמוד 22

האקיננוס הריחני מחפש מקלט

כחמישית מצמחי הבר בארץ בסכנת הכחדה בשל בנייה ופיתוח. בפארק נבי סמואל נפתח לאחרונה גן מקלט לצמחים כאלה מאזור הרי הגדה המערבית, שמצטרף לגני מקלט בצפון ובדרום. בעתיד ניתן יהיה להשיב את הצמחים אל הטבע. אם יישאר להם מקום שם

צפריר רינת

עד לפני כמה עשורים היה אזור הרי ירושלים גן עדן לחורבני צמחי בר. מאות רבות של מינים נפוצו על הרכסים והנחלים באזור בשלל צבעי פריחה, אבל רבים מהם נעלמו ככל שהבנייה באזור התפשטה. לאחרונה חזרו חלק מהם להרי ירושלים אבל תחת הגנה, באתר מיוחד בפארק נבי סמואל, המוגדר גן מקלט לצמחי בר. גנים כאלו משמשים כיום גם כגרעיני השבה לטבע, למקרה שהצמחים ייכחדו. לנוכח קצב ההיעלמות של השטחים הפתוחים בישראל, נראה כי בעתיד יהיה קשה ביותר למצוא אתרים שאליהם ניתן להשיבם.

600 מינים

פארק נבי סמואל מתאים במיוחד לארח גן מקלט ולגרום לצמחי הבר להרגיש בבית. בשטחי הפארק, שמשתרע על 3,000 דונם, איתר צפר וחובב טבע המתנדב במקום, נסים פרימו, 600 מינים של צמחי בר. "החלטנו להקים את הגן במקום הזה כי המינים בסכנת הכחדה באזורי יהודה ושומרון לא היו מיוצגים עד היום בגני המקלט הקיימים", מסבירה ד"ר מרגרטה וולצ'ק, אקולוגית צמחים בחטיבת המדע של רשות הטבע

אקולוג במינהל האזרחי: בדרום הר חברון נשמרו מינים בסכנת הכחדה בחקלאות המסורתית

והגנים. לדבריה, "יהודה ושומרון הם אזורי מעבר חשובים בין האזור הים-תיכוני והמדבר. המינים שגדלו בגלל היותו פארק ויש בו צוות המחויב לטיפול בגן. בגנים הבוטניים כמו זה של האוניברסיטה העברית בגבעת רם, יש ניסיון רב בגידול צמחי בר והם מעבירים לנו שתילים".

כיום כבר פורחים בגן המקלט חלק מ-50 המינים בסכנת הכחדה הנמצאים באזור הגדה. הוא צנוע בשטחו אבל יש בו כבר כמה מינים נדירים ביותר. למשל, הצמח

המקלט בנבי סמואל, המיועד לצמחי הבר של הרי ירושלים והגדה המערבית, נחנך לפני חודשיים והוא מצטרף לשני גנים דומים שהוקמו במצפה רמון ובצפון פור, ומטרתם לשמר מינים בסכנת הכחדה הנמצאים בהר הנגב ובגליל התחתון. שלושת הגנים הללו הוקמו בתקציב מיוחד שקיבלה רשות הטבע והגנים מהממשלה. יש גנים נוספים, שהוקמו ללא סיוע ממשלתי, אבל זוכים לתמיכה והכרה של הרשות. אחד הבולטים שבהם הוא הגן שמפי עילים תלמידי בית ספר הכפר הירוק ומוריהם. גם הגנים הברטניים של האוניברסיטאות הקצו שטחים לשימור מינים בסכנת הכחדה.

הקמת גני המקלט הפכה חיונית לאחר שמומחים העריכו כי קרוב לחמישית מהמינים של צמחי הבר בישראל נמצאים בסכנת הכחדה. הערכה זו נקבעה לפני כעשור עם פרסום "הספר האדום" של צמחי ישראל, שבו רשימת כל

האקולוגים מרגרטה וולצ'ק ועמוס סבח, אתמול בגינת מקלט לצמחים בנבי סמואל צילום: אמיל סלמן

הספר הכפר הירוק. האחראים על הפעילות במקום הם תלמידי כיתה 12 תות י"ב. "אנחנו מגדלים 12 מינים של צמחים שהם אופייניים לאזור מישור החוף", אומר רוני שושן, האקולוג של הכפר הירוק. "השנה השבנו לטבע בשמורת בני ציון בשרון כמה מאות פרטים של

במינהל למחקר קלאי (מכון וולקני) בבית דגן. כבנק זה ובגני המקלט נאספים מהטבע זרעים של צמחים. בחלקם אפשר להשתמש לריבוי ולהשבת חלק מהצמחים לטבע בעתיד. השבה לטבע מגרעין מקלט כבר נעשת בגן הפועל בבית

למחקר על התפתחות הצמחים וכושר העמידות שלהם בתנאים סביבתיים שונים, וכמובן לחיינוך הציבור — במקרה של פארק נבי סמואל שבאים אליו 300 אלף מבקרים כל שנה. הצוות האחראי עליו נמצא בקשר עם גנים אחרים ועם בנק הגנים הפועל

קרן יעל סורית, שנמצא באזור דרום הר חברון. מין נדיר נוסף הוא אקיננוס ריחני, ששרד ככל הנראה עוד מתקופת הקרח באזורי הרים גבוהים כמו אלו שבצפון הגדה. לגן מקלט כמה מטרות הקשורות בשמירת טבע. הוא משמש